

Micanoğlu'na Zeyldir

Hamdi ÖZDİŞ*

Konsolos raporlarının kaynak değeri ve önemi artık pek çok tarihçinin farkına vardığı bir gerçektir. Bu raporlar özgünlüğü ve içeriğinin zenginliğiyle artık tarih araştırmalarının vazgeçilmezlerinden olmuştur. *Kebikeķ*'in geķen sayısındaki eşkiya Micanoğlu'yla ilgili alıřmada¹ bu raporların ne denli önemli olduğu okuyucunun dikkatinden kaķmamıřtır. Micanoğlu meselesi bağlamında konsolosun raporları ve maden müdürünün çok sayıda mektubu olduğu daha önce belirtilmişti. Dolayısıyla olgusal malzemenin zenginliğini göstermek aķısından buraya bir örnek koymak kaķınılmaz olmuştur. Elbette çok sayıda mektubun içerisinden bir tanesini örnek olarak seķmek kolay olmamıştır ve her birinin değeri ayrıdır. Aşağıda aslına da yer verdiğimiz İngiliz Trabzon Konsolosu Longworth'ten İstanbul'daki Büyükeliliğe, Sir W. White'a hitaben yazılan rapor bu değeri göstermesi aķısından bir örnek teşkil etmektedir.

Eşkiya Micanoğlu hakkında *Kebikeķ*'in geķen sayısında çıkan yazımızdan sonra birkaç önemli noktanın eksiklikliği göze çarpmıştır. Göze arpan eksikliklerden biri makalede kullanılan olgusal malzemedен örnek bir metnin yer almamasıydı. Burada yer verdiğimiz zeyl ile bu eksikliği gidermiş olacağız. Bu zeyle ek olarak maden müdürü Twelvetrees'in mektupları ve İngiliz konsolosun yazdığı raporlarla birlikte Micanoğlu meselesiyle doğrudan ilgili yirmi beşin üzerinde

* Düzce Üniversitesi Tarih Bölümü

¹ Bkz. Hamdi Özdiş, "Efsaneler, Gerçekler ve Yerel Siyaset Pratiği: Eşkiya Micanoğlu Hüseyin", *Kebikeķ* 34, (2012).

belgenin yanı sıra yedi tane de telgrafın olduğu belirtilmelidir. Longworth'un özellikle 1885'ten itibaren eşkıyalıkla ilgili raporlar kaleme aldığını biliyoruz. Eşkıyalık bağlamında konsolosun yazdığı mektuplar bu sayıya dahil değildir. Daha sonraki tarihlerde de (1887 ve sonrası) bu minvalde raporlara devam edilmiştir. Longworth'un devam eden bu raporlarında yine eşkıyalıktan bahsedilmekle birlikte Licese'deki madene dair çeşitli bilgiler 1890'lardaki raporlarda yer almaktadır. Bu raporlarda madenin yeni yönetiminden ve yönetimin yaşadığı sorunlardan söz edilmektedir.²

Son olarak aşağıda yer verdiğimiz rapordan hemen sonra eşkiya Micanoğlu'nun köylüler tarafından öldürüldüğü haberinin önce 5 Ağustos 1887, 6. P.M saatli telgrafla ve hemen akabinde 13 Ağustos 1887 tarihli raporla bildirildiğini belirtelim. Dolayısıyla burada yer verilen rapor Micanoğlu öldürülmeden hemen önce yazılan son rapordur ve bu yanıyla özellikle kayda değerdir. Anılan ve burada yer verdiğimiz bu rapor Longworth'un el yazısından daha sonra daktilo edilerek Londra'ya gönderilen rapordur ve tasnifin başlığı "Private Copies of Confidential Despatches and Reports" şeklindedir (FO 524-25). Longworth'un orijinal el yazısından oluşan rapor bir başka tasnifte yer almıştır.³

Trebizond, July 30. 1887.

Sir W. White Constantinople.

Efendim, ayın 20'sinde Y. E'ye şöyle bir tefraf gönderdim: "Eşkiya Micanoğlu Licese madeni yakınında yakalandı. Çete çökertildi". 22'sinde de sonucu olarak şunu bildirdim: "Micanoğlu yakalanmış olmasına rağmen kaçmasına izin verildi." Buna karşılık Y. E'den bana 25'inde şu soru geldi: "22'sindeki telgrafınıza dair. Bütün çete mi, yoksa lideri mi kaçtı?" Bu telgrafınıza hemen şöyle cevap verdim: "Sadece lideri kaçtı. Henüz Twelvetrees'ten detaylar gelmedi. Burada raporlar da koşullar gibi çok çelişkili."

Müsaadenizle Twelvetrees'ten bugün aldığım 25 tarihli Micanoğlu'nun yakalanması ve sözüm ona kaçışıyla ilgili bazı ayrıntılar veren mektubun bir kopyasını buraya koyuyorum. Yine müsaade ederseniz bu acımasız eşkiya lideri hakkında, günümüzdeki hassas koşullar çerçevesinde ilgiyle okunabileceğini düşündüğüm birkaç değerlendirme yapmaya da cesaret edeceğim.

1886'nın başlarında Giresunlu Molla Hüseyin Efendi askere çağrılmış ancak o eşkiyalığa yönelmiştir. Micanoğlu denilen kişi o zamandan beri çoğunlukla Giresun bölgesinde zararlı faaliyetlerini sürdürmüş, Dikbaş Mehmet, Ali Bayraktar ve Yeni Mehmed gibi bazı elemanlardan oluşan çetesıyla soyguncu grubuna dönüşmüşler, zamanla diğer dışlanmışlarla daha da güçlenmişler ve adam öldürme, kundaklama, çocuk kaçırmaya işlerini kendi istekleriyle ya da şeflerinin

² Bkz. "Mr Vivian to Consul Longworth" Trebizond, September 16, 1891, FO 524/25, s. 187-188 ve 229.

³ Bkz. FO 195/1584, July 30, 1887.

emriyle yapmışlardır. Micanoğlu'nun çok iyi bir örgütçü olduğu görülmektedir⁴. Bir dizi yazışmayı elinde tutmuş, birkaç ajan görevlendirmiş, iyi memurlara koru salarken kötü memurlara düzenli olarak rüşvet vermiş, zenginleri soymuş, fakirlere yardım etmiş ve sadece memnun olmadığı köylerden haraç toplamıştır. Böylece gönüllü ya da gönülsüz pek çok kişinin onun kötülüklerine yardım etmesini, göz yummasını ve bölgede moral bozukluğunun ve yolsuzluğun yayılmasını sağlamıştır.

Geçen Nisan'ın ortalarında tek başına Micanoğlu Sivas vilayetinde bulunan Karahisar yakınlarındaki İngiliz madenin çalışmasını ciddi şekilde sekteye uğratmaya başladı. Micanoğlu, kendisini öldürtmeyi reddettikleri için Karahisar hapishanesinde işkence çeken iki kardeşi Mehmed ve Süleyman'ın serbest bırakılması için Twelvetrees'in nüfuzunu kullanması yönünde baskı yaptı, maden taşımacılığını durdurdu, madenin suyunu kesti. Twelvetrees, bu tehditleri gerektiği gibi red ederek boyun eğmemiş, bütün gelişmeleri konsolosluğa rapor etmiştir. Ben derhal Trabzon ve Sivas valileriyle irtibata geçtim ve onlara bu soyguncuların yok edilmesi için ne gerekiyorsa yapmalarını belirttim.

Sururi Efendi derhal buradan Giresun'a Binbaşı Avni Bey'i yolladı, Bekir Bey ve bazı jandarmalara sözlü emir vererek eşkıyaları ölü ya da diri yakalamadan dönmemelerini söyledi. Sırrı Paşa güven verici bir davranışla bana telgrafla yanıt verdi ve eşkıyaların Sivas sınırında olduklarını ve gerekli tedbirlerin alınacağını belirtti. Buna rağmen isteksizce yapılan bütün bu çabalar faydasız, boşuna. Bu nedenle Mayıs'ın başlarından itibaren madenleri koruyan adamların Martini ve Winchester tüfeklerle donatılması sağlandı. Bana verilen bilgiye göre Bâb-ı Âli hâlâ bu silahlı korumalar için izin vermedi. Aradan bir ay geçtikten sonra bile polislin gevşekliği, umursamazlığı çok açtı, netice itibariyle Twelvetrees'i özel olarak korumak amacıyla 15 asker Licese'ye yollandı. Ancak bu askerler kısa sürede geri çekildi ki bunun üzerine benim vakt ü zamanında sırf arkadaşlığımızın hatırına çevresi eşkıyalardan temizleninceye dek küçük bir askerî birliğin madene yerleştirilmesine dair ricamı geri çevirmeyen IV. Ordu kumandanı Hidayet Paşa'ya telgraf çekmem gerekti.

Şu ana kadar Mr. Twelvetrees'in şahsına yönelik tehlike oldukça azalmıştır, fakat şirketin Micanoğlu'na dönük şikayeti madenin taşımacılığını engellemesinden dolayı hâlâ devam ediyor. İlginçtir ki Sivas Valisi'nin bu mesele için seferber ettiği güçlerden bağımsız olarak Giresun bölgesini tarayan 470 jandarma, 150 asker ve 40 ağır süvari bu belanın üstesinden gelememiştir. Üç arkadaşının Micanoğlu yakalanmadan ya da yaralanmadan öldürülmüş olmaları da aynı derecede ilginçtir. Baştan aşağı yanlış giden bir şeyler var. Son iki olay bu meselenin kökeninde yolsuzluk ya da ihmalkârlık olduğunu gösteriyor. Twelvetrees'in mektupları, yetkililerin bana gösterdiği belgeler ve diğer haber kaynakları belli gerçeklere işaret ediyorlar. Bunları şöyle özetleyebilirim.

⁴ *Kebikeç*'in notu: Geçen sayıdaki Micanoğlu'yla ilgili çalışmamızda bu cümleyle bağlantılı olarak bir çeviri hatası yapmış ve aksini belirtmiştik. Düzeltir, özür dileriz.

10'nuncu günde Tirebolu'dan 50 mil uzaktaki Çakrak'ta jandarmalar ve üsteğmen Yunus Ağa komutasındaki köylüler eşkiyalara ilk kez saldırdı. Soygunculardan Ali Bayraktar ve Yeni Mehmed'in öldürüldüğü çatışmada Micanoğlu, jandarmalar tarafından kuşatılan bir binaya sığınmayı başardı. Ev sahibinin yaralanmasına rağmen Micanoğlu buradan kaçmayı başardı ve arkadaşı Dikbaş Mehmed'le birleşerek yönünü Licese'den 12 mil uzaktaki Karagöl Dağı'nda kamp kuran Türkmen şefi Kel Seyid ve Musa Bey'e çevirdi.

Türkmenler, Karahisar yetkililerinin koyduğu ödülü almak için 17. günde her ikisini de yakaladı. Beraberinde Giresun jandarimasından 10 adam bulunan Sarnık Ağa, bunu duyunca Micanoğlu'nun Türkmenlerin elinden almak için hemen oraya gitti. Dikbaş Mehmed'in ağaca bağlanmış ve iki kurşunla vurulmuş cesedini buldular. Onlara söylendiğine göre çoban kızın biri kelepçesinin anahtarını bir kap kaymak içinde gizlice verince Micanoğlu elbisesiz ve silahsız ve bir gözü olmadan kaçmıştı.

Meseleyi ana hatlarıyla anlatan ve bana ulaşan tutarlı raporlardan bazıları bunlardır. Şimdi önemli bir gerçeğe geliyorum. Micanoğlu neden madene ya da Karahisar otoritelerine teslim edilmek yerine Giresun ya da Trabzon otoritelerine teslim edilmesi için Türkmenlere yalvardı? Bu sorunun yalnızca bir yanıtı olabilir. Bu vilayetteki üst düzey görevliler arasında suç ortaklığı vardır. Bu yolsuzluğun varlığı Vali Sururi Efendi, Jandarma Komutanı Binbaşı Hasan Bey ve diğer resmi görevlilerin bu acımasız eşkiya başıyla gizlice işbirliği yaptığına dair hali hazırda ağır şüpheyi daha da güçlendirmektedir.

Hizmetinizde olmaktan onur duyan

(İmza) H. Z. Longworth

(19)

(TELEGRAPHIC. 25.7.87. 10.P.M.)

British Ambassador.

Constantinople.

Only chief escaped. Particulars from Twelvetees not yet received.
Reports here as to circumstances very contradictory.

(Signed) Longworth.

(TELEGRAPHIC. 26.7.87. 2P.M.)

British Ambassador. Constantinople

Cypher N in possession.

(Signed) Longworth.

Trebizond, July 30. 1887.

Sir W. White. Constantinople.

Sir, On the 20th instant I wired to Y.E. as follows :
" Brigand Mindjanoglou captured near Lidjessy mines. Band destroyed "
And on the 22nd. thus :- "Mindjanoglou though seized was allowed to
escape." The following query from Y.E. reached me on the 25th :-
"Your telegram of the 22nd. Did whole band escape or only chief? "
to which I replied at once "Only chief escaped. Particulars from
Twelvetees not yet received. Reports here as to circumstances very
contradictory."

I beg now to inclose herewith copy of a letter of the 25th. in-
stant which I have this day received from Mr. Twelvetees giving
some particulars as to Mindjanoglou's capture and alleged escape.

I also beg to make here a few remarks about this notorious brigand
chief, which at the present juncture will I dare say be read with
some interest.

Early in the year Q1886 the Molla Hussien Effendi of Kerassond
being called out as a conscript, evaded military service by taking
to brigandage. Assuming the name of Mindjanoglou, he has ever since
infested mostly the district of Kerassond with a sort of staff, com-
posed of Bik-bash Mehmet, Ali Bairaktar, and Yeni-Mehmed, who formed

(80)

formed into bands of robbers strongly reinforced at times by outsiders and who robbed, killed, burnt & kidnapped at their own free will or rather in conformity with the orders of their chief. Mindjanoglou seems to have been no mean organizer. He kept up a series of correspondence, he employed a number of spies, he systematically terrorised the good while bribing the bad officials, he robbed the rich and relieved the poor and he levied blackmail only on such village communes as incurred his displeasure, so that willingly or unwillingly many connived with him in his misdeeds and helped to spread demoralization and corruption throughout the district.

In the middle of April last only did Mindjanoglou commence to interfere seriously with the working of the British mines at Lidjessy near Kara-Hissar, in the Sivas Vilayet. He demanded the Manager Mr. Twelvetrees to use his influence towards obtaining the release from the Karahissar prison of his two brothers Mehmed & Suleiman under pain on refusal of having him killed, stopping the transport of ore and cutting off the mine's water supply. Mr. Twelvetrees very properly declined to give way to these threats and reported the whole affair to this Consulate. I immediately put myself in communication with the Valis of Trebizond and Sivas, urging upon them more than ever the necessity of having these robbers exterminated. Sourour Effendi despatched at once from here to Kerassond Major Avââ Avni Bey, Bekir Bey and some gendarmes with orders given verbally not to return without capturing the brigands dead or alive. Sirri Pasha telegraphed to me back in a reassuring manner, hinting at the fact that brigandage was only rife beyond the borders of the Sivas Vilayet but that nevertheless precautionary measures would be taken. All these efforts however were unavailing so that the arming of the cavasses with martini and winchester rifles was secured for the mines early in May; a permission which I am informed has not yet been sanctioned by the Porte. A month later the laxity of the police was only too evident and consequently a military guard of 15 soldiers was posted at Lidjessy for Mr. Twelvetrees personal protection. It was soon withdrawn however which necessitated

(21)

my telegraphing to Hidayet Pasha, the Commander-in Chief of the IV Army Corps, who out of friendship for me complied at once with my request of having a small detachment of troops stationed at the mine until the neighbourhood was rid of its brigands.

So far Mr. Twelvrees own danger was considerably minimized, but the interests of the Company continue to suffer by Mindjanoglou's interdiction to the transport of ore. It is strange that the 470 gendarmes, 150 soldiers and 40 dragoons scouring the Kerassond district on this special service, irrespective of the forces put in motion by the Sivas Vali, should have been unable to cope with the evil. It is equally strange that Mindjanoglou's three companions should have met their death without he himself being killed, captured or wounded. There is something radically wrong somewhere. The last two incidents tend to show that either corruption or laxity is at the bottom of it all. Mr. Twelvrees letters, the documents shown me by the Authorities, and other sources of information give certain facts of which the following is a summary.

On the 10th instant at Tchacrak some 50 miles from Tireboli, the brigands were attacked for the first time by a body of gendarmes & villagers under Lieutenant Younouz Agha. In the encounter the robbers Ali Bairaktar & Yeni-mehmed were killed, while Mindjanoglou managed to take refuge in a building blockaded by gendarmes. From thence he made good his escape though the owner of the house was taken wounded. He joined his companion Dik-Bash Mehmed and picked his way to the Turcoman chief Kel Seid and Moussa Bey, encamped at Kara-gheul Dagh some 12 miles from Lidjessy. There on the 17th inst- the Turcoman seized them both in order to secure the promised reward of the Kara-Hissar Authorities. Sarnik Agha with 10 men of the Kerassond district gendarmes, hearing of this proceeded at once to the spot to claim Mindjanolou from their hands. They found the body of Dik Bash Mehmed tied to a tree pierced through by two revolver shots and they were told that Mindjanolou had escaped without clothes without arms and without an eye, a shepherdess having secretly transmitted to him the key of his fetters in a bowl of sour cream.

84 (22)

Such are the non-conflicting outlines of the reports that have reached me . I now come to a significant fact. Why did Mindjanoglou entreat the Turcomans not to be delivered over to the mines or to the Kara-Hissar Authorities but to the Authorities of Kerassond or Trebizond. There can be only one answer to the question. Complicity exists among the higher functionaries of this Vilayet and the fact of its existence tends to strengthen considerably the already grave suspicion that the Vali Sourouri Effendi, the Head of the Gengarmery Colonel Hassan Bey and other officials of the province are secretly in connivance with this notorious brigand chief.

I have &c. &c.

(Signed) H. Z. Longworth.

(TELEGRAPHIC. 5.8.87. 6.P.M.)

British Ambassador. Constantinople

Mindjanolou killed by some villagers of the Kara-Hissar district.

(Signed) Longworth.

Trebizond, August 13. 1887.

Sir W. White. Constantinople.

Sir. With reference to my despatch of the 30th July last, I beg to state that on the 5th instant I telegraphed to Your Excellency as follows: "Mindjanoglou killed by some villagers of the Kara-Hissar district."

I have now to report that the brigand chief Mindjanoglou met his death at the hands of the inhabitants of a pasturage known by the name of Ouzoun-Dereh on the confines of the Kara-Hissar and Kerassond districts, some eight miles from the village of Gumbet in the Vilayet of Trebizond ; that his body was identified by Mr. Twelvetrees and his party, by the police and by the neighbouring villagers and on being taken to Kerassond by the Authorities and inhabitants of that town. Thus ends the chapter on Mindjanoglou's brigandage, preceded